Derleyenler
TANIL BORA - MELİKE IŞIK - KIVANÇ KOÇAK
Sloganlarla Türkiye

İletişim Yayınları 3771 • Bugünün Kitapları 320
ISBN-13: 978-975-05-4067-7
© 2026 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2026, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora
YAYINA HAZIRLAYAN Melike Işık
KAPAK Deniz Karagül
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44870
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6/41
Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6
Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Derleyenler
TANIL BORA - MELİKE IŞIK
KIVANÇ KOÇAK

Dünden Bugüne

Sloganlarla Türkiye

Yazarlar
AKSU BORA - TANIL BORA
MELİKE IŞIK - İLKAY KARA
KIVANÇ KOÇAK - OSMAN ÖZARSLAN
EMEL UZUN AVCİ - AYBARS YANIK

iletişim

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 9

Analaların öfkesi katilleri boğacak • AKSU BORA 13
Avrupa, Avrupa duy sesimizi... • KIVANÇ KOÇAK 16
Baskılar bizi yıldıramaz • İLKAY KARA 20
Başbuğ Türkeş • TANIL BORA 23
Bedenimiz bizimdir • AKSU BORA 26
Bu daha başlangıç, mücadeleye devam • EMEL UZUN AVCİ 29
Dayağa hayır • AKSU BORA 32
Devletin başına Devlet gelecek • OSMAN ÖZARSLAN 35
Devrimci tutsaklar onurumuzdur • MELİKE IŞIK 39
Dik dur, eğilme • AKSU BORA 42
Direne direne kazanacağız • MELİKE IŞIK 45
Durmak yok, yola devam • EMEL UZUN AVCİ 49
Dünya beşten büyüktür • TANIL BORA 52
Dünya yerinden oynar kadınlar özgür olsa • AKSU BORA 55
Enver, Talat, İttihat • TANIL BORA 57
Fabrikalar, tarlalar, siyasi iktidar, her şey emeğin olacak • OSMAN ÖZARSLAN 60

Faşizme karşı omuz omuza • MELİKE IŞIK 63
Faşizme ölüm, halka hürriyet • KIVANÇ KOÇAK 67
Ferman devletin, üniversiteler bizimdir • KIVANÇ KOÇAK 71
Geceleri de, sokakları da, meydanları da istiyoruz • MELİKE IŞIK 75
Gelsin baba, gelsin koca, gelsin devlet, gelsin cop. İnadına isyan, inadına özgürlük • İLKAY KARA 79
Hak, hukuk, adalet • EMEL UZUN AVCİ 83
Hakyol İslâm yazacağız • OSMAN ÖZARSLAN 86
Haklıyız, kazanacağız • OSMAN ÖZARSLAN 90
Halkçı Ecevit • AYBARS YANIK 95
Hepimiz Hrant'ız, hepimiz Ermeni'yiz • AYBARS YANIK 99
Her şey çok güzel olacak • TANIL BORA 102
Her yer Taksim, her yer direniş • İLKAY KARA 106
Huzur İslâm'dadır • OSMAN ÖZARSLAN 110
İnsan hakları polis düşmanı • KIVANÇ KOÇAK 115
... istifa • KIVANÇ KOÇAK 119
İşimiz hizmet, gücümüz millet • EMEL UZUN AVCİ 123
Jin, jiyan, azadi • İLKAY KARA 127
Kadınlar vardır • AKSU BORA 130
Kahrolsun istibdat, yaşasın hürriyet • MELİKE IŞIK 133
Kanımız aksa da zafer İslâm'ın • OSMAN ÖZARSLAN 138
Katil devlet hesap verecek • OSMAN ÖZARSLAN 142
Kemalist devlet yıkılacak elbet • AYBARS YANIK 146
Kurtuluş yok tek başına... • KIVANÇ KOÇAK 149
Mahir, Hüseyin, Ulaş. Kurtuluşa kadar savaş • MELİKE IŞIK 153
Mustafa Kemal'in askerleriyiz • EMEL UZUN AVCİ 157
Mücahid Erbakan • OSMAN ÖZARSLAN 160
Nerdesin aşkım, burdayım aşkım • AKSU BORA 164

Newroz piroz be • OSMAN ÖZARSLAN 167
Ordu-gençlik el ele / Ordu göreve • AYBARS YANIK 171
Ortanın solu Moskova yolu / Komünistler Moskova'ya • TANIL BORA 174
Polis simit sat, onurlu yaşa • AYBARS YANIK 178
Savaşa hayır • İLKAY KARA 181
Sık bakalım, sık bakalım • EMEL UZUN AVCİ 184
Susma, haykır: Eşcinseller vardır • AKSU BORA 187
Susma, sustukça sıra sana gelecek • KIVANÇ KOÇAK 190
Susmuyoruz, korkmuyoruz, itaat etmiyoruz • İLKAY KARA 194
Şaşırma, sabrımızı taşırma • TANIL BORA 198
Şehitler ölmez, vatan bölünmez • EMEL UZUN AVCİ 201
Tam bağımsız Türkiye • MELİKE IŞIK 205
Tek millet, tek bayrak, tek vatan, tek devlet • MELİKE IŞIK 209
Tek yol devrim • MELİKE IŞIK 213
Toprak işleyenin, su kullananın • OSMAN ÖZARSLAN 217
Türkiye laiktir, laik kalacak • AYBARS YANIK 221
Türkiye seninle gurur duyuyor • KIVANÇ KOÇAK 225
Vur de vuralım, öl de ölelim • OSMAN ÖZARSLAN 229
Ya Allah Bismillah Allahuekber • TANIL BORA 233
Ya sev ya terk et • OSMAN ÖZARSLAN 236
Ya tam susturacağız ya kan kusturacağız • OSMAN ÖZARSLAN 240
Yaşasın 1 Mayıs • MELİKE IŞIK 244
Yaşasın devrim ve sosyalizm • TANIL BORA , OSMAN ÖZARSLAN 248
Yaşasın halkların kardeşliği • İLKAY KARA 251
Yeter, söz milletindir • AYBARS YANIK 254
Yılgınlık yok, direniş var • TANIL BORA - OSMAN ÖZARSLAN 257

YAZARLAR 261

SUNUŞ

Siyasi slogan... Mitinglerde, gösterilerde, yürüyüşlerde haykırılır. Kâh öfkeyle kâh neşeyle... Duvarlara yazılır. Bildirilerin son cümlesidir. Tutsaklar, mahpuslar dirençlerini, cesaretlerini sloganlarla bilerler.

Uçsuz bucaksız –ve bazen kendi içinde tartışmalı– bir ideolojik birikimi üç-beş kelimenin içine sığdırmaları, indirgemeleri, "hap gibi" olmaları, sloganların hem gücüdür hem zaafı. Vülger, yüzeysel, indirgemeci yaklaşımları damgalamak için "slogancı" sıfatının kullanılması, bunu bize hatırlatır. Duygulara hitap etmeleri, belki daha doğrusu akıl-duygu ikiliğine meydan okumaları ise kesinlikle sloganların büyük gücü...

Bir duygusal hazne (kasa mı demeli?) teşkil etmeleri, sloganların bir başka büyük gücü. Bu onları duygusal hafızanın taşıyıcısı kılıyor. Geçmişin mücadelelerinin meşruiyetini ve derslerini, kazanımlarıyla ve yenilgileriyle, bugüne taşıyor sloganlar. Hafızayı tetikliyor ve ortak bir hafızanın sürekli bakımını yapıyorlar. Tam da hafızanın zaafları nedeniyle bazen içinin boşalması ve tamamen farklı bir anlama bürünmesi pahasına...

Kimi slogan, atasözü-deyim gibi kalıcılaşır. "Mesajın" gücü veya keskinliği, mizahı, kafiyesi, ritmi, melodisi, zaten başta "tutmasını" sağlayan hususiyetleri olarak, onu zamanının ötesine taşır.

"Genleşme kapasiteleri" küçümsenemez: Farklı meselelere, başka bir zamana, başka bir zemine uyarlanabilirler. Siyasal yörüngelerinden dışarı uğradıkları, hasımlarınca devralınıp dönüştürüldükleri bile olur.

Kelime Keltçe *sluagh-ghairm*'den geliyor: *Savaş narası* demek. Kökenindeki anlam bu, sloganın: Savaşta, kavgada veya birine, bir şeylere meydan okurken, kendini cesaretlendirmek üzere, hasmı *sindirmek* üzere haykırılan söz... Osmanlı askerlerinin hücuma kalkarken haykırdıkları "Nâra-i Tekbir" ("Allah Allah Allah...!") gibi... Hemen bütün dillere geçmiş bir kelime. Almancada "yerli" bir kelime var: *Schlagwort*. O da düz çevirisiyle "vurucu söz", "darbe-söz" veya "darbeli söz" anlamına geliyor. Türkçede de slogan *atmak* demiyor muyuz? (Başka dillerde bildiğimiz kadarıyla başvurulmayan bir fiil; onun yerine "slogan bağırmak" deniyor.)

Türkçede ilk sözlüklerde "düstur" veya "şiar" ile karşılanmış. Savaşçıl anlamı biraz eksilten, kelimeyi görece ehlileştiren karşılıklar... Tutmayan Öztürkçesi de öyle: *savsöz*.

Günümüzde sloganın anlamı, bir düşünceyi veya amacı dile getirmek için kullanılan kısa, vurucu, akılda kalıcı sözdür. "Vurucu" sıfatı, kelimenin kökenindeki anlamdan yadigârdır! Geniş bir içeriği, derin bir fikri birkaç kelimeyle özetlemek, ister istemez indirgeyicidir; onu daha keskin, daha sivri ifade etme ihtiyacını yansıtır. İlla "savaşa" değilse de taraftarlarını yüreklendirip coşturmaya, hasımları sindirip geriletmeye dönüktür. Propaganda ve ajitasyonun vazgeçilmez gerecidir.

Sadece siyaseti düşünmeyelim; *reklam sloganı* terimini unutmayalım. Kapitalist piyasa düzeninde adeta bir harekât gibi düzenlenen tanıtım-reklam faaliyetinin de vazgeçilmez gerecidir, slogan. Bu kitap ise sadece modern Türkiye'deki siyasal sloganlarla ilgileniyor.

Radikal siyasal akımların, devrimci ve karşı-devrimci hareketlerin propaganda ve ajitasyon enerjisi daha yüksek olur – slogan iştahları da öyle.

Bolşevik Devrimi'nin önderi Lenin, sloganlara makale kadar önem vermiş, mesela *Nisan Tezleri*'nde döne döne tek tek sloganları, anlamlarını, yerindeliğini tartışmıştı.[1] 1917'de yayımladığı "Sloganlar

1 *Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi*, çev. Muzaffer İlhan Erdost, Sol Yayınları, Ankara, 1992.

Üzerine" başlıklı risalede, siyasal stratejisini, "Tüm iktidar Sovyetler'e" sloganından "Bolşevikler iktidara" sloganına geçiş üzerinden anlatmıştı. Lenin'in ısrarla üzerinde durduğu nokta, sloganları otomatiğe bağlamamak; zamana, zemine, tarihsel gerçekliğe ve siyasal duruma göre yeniden, yeniden düşünmek ve akletmek gerektiği idi. Onun slogan "ilgisinde", tanımsal basitliklerine, indirgeyiciliklerine rağmen, sloganlara siyasal-düşünsel bir muhteva atfetme ve zerk etme ve sloganları bir siyasal eğitim aracına dönüştürme iradesi görülür. Walter Benjamin de "eleştirmenin sanatı"nı "fikirlere ihanet etmeden sloganlar yaratmak"[2] diye tanımlarken, Lenin'le aynı dalga boyundaydı.

Bunun aksine, faşistlerin ve Nazilerin sloganlardan beklentisi, bunların "en az zeki", entelektüel kapasitesi en düşük olanları etkilemesi ve gerek düşünsel gerek duygusal zekâyı iptal ettirmesi idi...

Eleştirel Teori'nin üstatlarından Adorno'da slogan, canlı, eleştirel düşüncenin tam karşıtıdır. "Sinyal" işlevi gören, otomatik reaksiyonları celp eden sloganlar, sözü, fikri şeyleştirirler. İnsanları şablonlara düşünmeye sevk eden, alıştıran gündelik egemen ideolojinin bir görünümüdürler. Adorno, doğrudan siyasal sloganlardan gayrı, 20. yüzyılın ortalarından itibaren hegemonik hale gelen ve namütenahi slogan üreten kültür endüstrisini de sorun eder bu bağlamda.[3]

Mutat Frankfurt Okulu karamsarlığına nazaran, çağdaş siyaset filozofu Jacques Rancière daha ikna edici geliyor... O, sözleri/kelimeleri sadece bir "yansıma", bir "gölge" olarak görmez. Bu bakış açısından sloganlar da bir gerçekliktir; gerçekliğin inşasında rol oynarlar, bir maddi güçtürler. O da Lenin gibi, sloganların sabitlenmemesini, "otomatikleşmemesini", anlamsal ve işlevsel seyyaliyetini gözetir.

Rancière bir de, eskinin donuk, katı sloganlarının yerini yeni zamanlarda daha ziyade söz oyunlarına, ironiye meyleden sloganların aldığına dikkat çekiyor.[4] Bunda reklam tekniğinin, piyasa ideolojisinin hegemonik etkisinin payını görmezden gelemeyiz. Yeni zamanla-

---

2 *Einbahnstraße*, Suhrkamp, Berlin, 2001.

3 Theodor W. Adorno, *Stichworte – Kritische Modelle 2*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1978, s. 7-8.

4 *Die Wörter und das Unrecht*, Turia + Kant Verlag, Viyana, Berlin, 2022. Orijinali: *Les mots et les torts* (2021).

rın yaratıcı, "oyuncu", kıvrak sloganlarının, narsisistik bir performans tatmini içinde, zekâsına hayran bir konformizme kapı aralayabileceğini unutmamak gerekir.

Her halükârda, sloganlar önemlidir ve –kendileri çok komik olduklarında bile– ciddidirler! Siyaset tarihini sloganlar üzerinden okumak mümkündür. Sloganlar, sadece siyasal hedefler ve talepler ve ideolojiler hakkında fikir vermekle kalmaz, siyasal hareketlerin duygusal "davaları" hakkında da bizi aydınlatırlar. Elinizdeki derlemede, sloganlarla, Türkiye'nin yakın siyasal tarihinin bir ısı haritasını çizebildiğimizi düşünüyoruz.

Tüketici, tam tekmil bir döküm sunmuyoruz. Söylemeye gerek yok; unuttuğumuz, ihmal ettiğimiz önemli sloganlar muhakkak vardır. Yine de temsil gücü yüksekçe bir seçki ortaya çıktığını sanıyoruz. Yakın dönem –diyelim 1980 sonrası– sloganlar daha fazla yer tutuyor. Yine de eskide kalmış (hatta yeni kuşakların bilmediği) fakat zamanına damga vurmuş ve temsil gücü yüksek bazı sloganları da hesaba kattık. Aralarında, görece uzun ömürlüler yanında, bir dönem çok etkili olmakla birlikte zamana fazla dayanıklı olmamış olanlar da var.

Her sloganın, çıkış hikâyesini, seyrüseferini, etkilerini, bazen değişen anlamını, taşıdığı duyguyu anlatmaya çalıştık.

Derlemedeki metinlerin anonim ansiklopedik maddeler olmadığını da belirtelim. Gerçi bütün sloganlar üzerine aramızda istişare yaptık. Fakat neticede "imzalı" yazılardır; yazarlarının ilgilerinin, meraklarının, yaklaşımlarının, üsluplarının mührünü taşıyorlar.